

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:5

Onder redactie van Prof. Dr K. SCHILDER, Kampen.

Medewerkers: Dr H. A. v. Andel, Solo; Dr R. E. v. Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr F. A. den Boeft, Rotterdam; Dr E. T. v. d. Born, Heemstede; Mr A. Bouman, Rotterdam; Ir B. ter Brugge, Almelo; Dr K. J. Cremer, Kampen; Mevr. W. Cremer-de Vries, Kampen; Dr R. J. Dam, Kampen; Dr A. C. Drogen-dijk, Dordrecht; Dr D. v. Dijk, Groningen; Drs D. J. Galle, Kampen; Mevr. G. Gilhuis-Smitskamp, Mijdrecht; Dr J. H. Hagenbeek, Zwolle; Dr J. v. Herksen, Ermelo; Dr B. Holwerda, Amersfoort; A. Janse, Biggkerke; Dr P. Jasperse, Leiden; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr E. D. Kraan, Vlaardingen; A. Kuiper, Utrecht; Dr J. v. d. Linden, Zeist; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Drs Joh. Luijkenaar Francken, Rotterdam; Mevr. J. M. Th. Luijkenaar Francken-Schreuder, Rotterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr H. Mulder, Deventer; Dr A. Ringnalda, Ermelo; P. J. Risseuw, 's-Gravenhage; C. Rijsdorp, Rotterdam; A. Schilder, 's-Gravenhage; Dr G. K. Schoep, 's-Gravenhage; Dr R. Schippers, Wanswold; Dr J. Smelik, 's-Gravenhage; Drs H. Smilde, Groningen; Drs H. Smitskamp, 's-Gravenhage; Dr N. Streefkerk, Wolvega; D. Stroot, Bussum; J. Strikwerda, Zeist; Prof. Dr C. van Til, Philadelphia Pa.; Dr C. Veenhof, Haarlem; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollen-hoven, Amsterdam; Dr M. Vreugdenhil, Meliskerke; Dr F. de Vries, Den Haag; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr D. K. Wielenga, Capelle a. d. IJssel; Mr J. A. de Wilde, Den Haag.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan:
Prof. Dr K. SCHILDER, Vloedijk 101, Kampen.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Tel. No. 58. — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f7.50 en voor Ned.-Indië f6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers f0.15.

INHOUD: Hoofdartikel: Geloof en Openbaring, I. — Uit de Schrift: De smaadheid van Christus. (Hand. 5:40a.) — Kerkelijk leven: Nogmaals: Openbaringshistorie en prediking. Ontkrachting van het verbond. Het rapport der Chr. Geref. Kerk inzake het antwoord aan de Synode der Geref. Kerken, II. De Bellamy-Beweging en de Spoorwegen. Een Deutsche „christen“ over Jezus. — Even parkeren: Onder de spier-lamp! — Zending en Evangelisatie: Dr J. D. Wielenga. — Geestelijke adviezen: Onze wil en de zonde. — Uit de historie: Dr A. Kuiper Sr. over de bevoegdheid der meerdere vergaderingen, IV. — Opvoeding en onderwijs: Geen partijdige Nationale feestviering! — Muzikale kroniek: De uitvoering van Bachs Hohe Messe door de Nederl. Bach-vereniging te Naarden. — Persschouw. — Kerknieuws.

HOOFDARTIKEL

Geloof en Openbaring.

Dr G. J. Heering. Geloof en Openbaring I en II. — Van Loghsum Slaterus, Arnhem 1935 en 1937.

I.

In de „Nieuwe Rotterdamsche Courant“ van Vrijdag 11 Februari kunnen we aan het einde van een recensie over het tweede deel van bovengenoemd boek lezen: „In vele opzichten“, heeft de schrijver in deel I gezegd, „is de tegenstelling rechtzinnig en vrijzinnig uit den tijd“. Ongetwijfeld zal voor wie met Prof. Heering op den grondslag van Evangelie en reformatie staan, zooals hij deze heeft ontwikkeld in zijn werk, deze tegenstelling vrijwel haar zin verloren hebben. Alleen de linksche moderne theologen zullen betoogen, dat niet de tegenstelling uit den tijd is, maar verschoven. In elk geval ligt de scheidslijn niet op een vast aanwijsbaar punt. Dit wil niet zeggen, dat Prof. Heering soms niet zeer scherp stelling neemt tegen het orthodoxe Protestantisme. Hiervoor lezen men in het hoofdstuk „Geloof in God en in den mensch“, wat hij over de praedestinatieschrijft, over de misvorming van het Evangelie en de ontzettende gevolgen hiervan in onzen tijd, zoodat er een Christendom is ontstaan, dat het geloof in den mensch heeft vernietigd, hem beschouwt als te vernietigen stof en geen begrip heeft van de daemonie van het barbaarsche oorlogsbedrijf. Het boek van Prof. Heering is te beschouwen als een brug. Of deze wenschelijk is, nuttig of schadelijk, moge ieder voor zich beslissen. Wat wel gezegd kan worden, is dit, dat de brug moeilijk een bekwaam bouwer had kunnen vinden. Mede- of tegenstander van Prof. Heering zal moeten erkennen, dat hier een boek van groote allure is geschreven, helder, beziel, principieel en veelomvattend.

De recensent heeft het alleen maar over het tweede deel van het werk van Prof. Heering, maar het wil ons voorkomen, dat we heel gemakkelijk zijn oordeel kunnen uitspreken tot de beide deelen, waar beide deelen door denzelfden geest gedragen worden, dezelfde qualiteiten en gebreken vertoonen en dezelfde grondgedachten uitwerken. Dit dan doende, kunnen we van ganscher harte zeggen, dat de recensent in zijn slotzinnen vele ware dingen zegt en dat hij als het ware het hart van de kwesties, door dit werk aangeroerd, heeft geraakt.

In de eerste plaats is het volkomen waar, dat dit een werk is van groote allure, helder, beziel, principieel en veelomvattend. Reeds een korte weergave van den inhoud kan ons doen zien, dat Prof. Heering in zijn boeken aan heel veel dingen zijn aandacht heeft geschonken. Hij begint het eerste deel met de beantwoording van de vraag: wat is dogmatiek? Acht paragrafen worden aan de beantwoording van deze primaire vraag gewijd. In de eerste paragraaf spreekt hij dan over het

begrip dogma en geeft zijn bazuin al direct een helder geluid door zijn uitspraak, dat, ook al is er een leiding van Gods Geest in het kerkelijk denken, het ten slotte toch menschen zijn, die het WAGEN — en het moet gewaagd worden — om de goddelijke waarheid in korte begrippen samen te vatten en dat dit nooit anders dan bij benadering geschieden kan.¹⁾ In de tweede paragraaf gaat hij de verhouding na tusschen dogma en symbolisme om in de derde paragraaf de vraag onder het oog te zien, wat onder symbool verstaan moet worden, waarbij hij tot de conclusie komt, dat de door het Christendom beleden geloofswaarheden „symbolisch“ zijn op te vatten, dat is voor hem niet ident met de werkelijkheden, die zij uitdrukken, maar wel innig verwant, ja, wezenscéen, „in midden houdend tusschen „dit is“ en „dit stelt voor“, doch dichter bij het eerste.“²⁾ In de vierde paragraaf spreekt hij over dogma en belijdenis en poneert dan de stellingen, dat eigenlijk alleen de Roomsche kerk spreken mag van het dogma, omdat daar het kerkelijk gezag onfeilbaarheid waarborgt, maar dat het Protestantisme slechts niet-onfeilbare dogmata kan huldigen, hetgeen klinkt als een „houten ijer“: alleen het Evangelie heeft immers naar Protestantisch besef het „mandatum Dei“.

Hij wil dan ook liever niet van dogma spreken. Desniettemin blijft hij gewagen van dogmatiek en komt dan in de vijfde paragraaf tot de volgende definitie van dogmatiek: Dogmatiek is de theologische discipline, die tot taak heeft, den aard en den inhoud van het christelijk geloof, gezien vanuit de geloofsgemeenschap, waartoe men behoort, kritisch te beschrijven, te zuiveren en te handhaven, met het doel om daarmee zoowel de Waarheid als de Kerk (in haar kleinere en grootere beteekenis) te dienen.³⁾ In de zesde paragraaf stelt hij een onderzoek in naar de vraag, of dogmatiek een wetenschap is. Door ons als Gereformeerden wordt die vraag zonder eenige aarzeling in den meest volstrekten zin van het woord bevestigend beantwoord — denk maar eens aan Bavincks uitspraak: „Dogmatiek is alzo en KAN NIET ANDERS BESTAAN DAN ALS WETENSCHAPPELIJK SYSTEEM DER KENNISSE GODS“⁴⁾ — maar Heering maakt zich over deze vraag niet druk, al houdt hij staande, dat de dogmatiek inderdaad een wetenschap is. De zevende paragraaf heeft als opschrift: Kan dogmatiek een systeem bieden? Deze vraag wordt door hem ontkennend beantwoord, waar onze kennis en zeker onze Godskennis stukwerk is en van de dogmatiek dus geen systeem verwacht mag worden. Ook hier plaatst hij zich dus tegenover de Gereformeerde opvatting, die, hoe wars zij zich betoont van het met een bepaald systeem komen tot de Heilige Schrift, niettemin in haar denkpozingen tot een eenheid wil komen, — we denken weer aan Bavincks woord: „Ook in zijn systeem heeft hij niet anders te doen dan God na te denken en de EENHEID weer te geven, welke er objectief in de gedachten Gods bestaat en in de Schrift voor het oog des geloofs is neergelegd.“⁵⁾ Tenslotte bespreekt hij in de laatste paragraaf van dit hoofdstuk de opvattingen van de theologisch-invloedrijkste denkers aan het einde van de 18de eeuw en in het begin der negentiende eeuw, de opvattingen van Kant, Hegel en Schleiermacher.

Zijn tweede hoofdstuk heeft als titel: De moderne vaders. Eerst maakt hij een paar inleidende opmerkingen. Hij zet uiteen, dat de moderne vaders door de wetenschap den moed ontvingen om zich los te maken van het gezag der Schrift, der kerk en der traditie om zich te laten leiden

We zijn er nog lang niet! (IV.)

Natuurlijk kon hierbij (bij de vernieuwde studie der Gereformeerde Theologie) verschil van studieresultaat niet uitblijven.

De Gereformeerde Theologie was reeds bij haar opkomst aan eenvormigheid gespeend. De verschillende tonen, die zij aansloeg, werden op angelijke wijze in het akkoord gemengd, en niet onjuist kon men van meet af die schakeeringen onderscheiden. Schakeeringen, die ver van elkaander uit te sluiten, elkaar veel meer aanvullen, en zamen het volle Gereformeerde wezen uitmaken. Die schakeeringen nu moesten vanzelf opnieuw uitkomen.

In de tweede plaats had de Gereformeerde theologie een verloop gehad. Eerst de reformatorische periode, toen die der epigonen, daarna der scholastieken, en voorts perioden van verwatering, verslapping, misvorming en achteruitgang. Lag het dan niet voor de hand, dat, al naar gelang iemand zijn zinswijze meer in de eene dan in de andere terugvond, hij zich bij voorkeur op de schrijvers uit die bepaalde periode zou beroepen?

En eindelijk lag het in den aard der zaak, dat niemand onzer eenvoudige repetitie van het oude bedoelde. Het „in wezen vrucht der tijden, in zijn vorm van onzen tijd“ van Da Costa moest ook hier gelden. En, gelijk vanzelf sprak, niet door een ieder zou op dezelfde wijze aan den ouden draad worden voortgesponnen.

Discussie tusschen deze uiteenlopende zinswijzen zou alzo broodnodig zijn, maar dan natuurlijk ook wetenschappelijke discussie moeten zijn. Discussie als onder theologen, die optreden in goede wapenrusting en strijden naar plicht van ridderer.

Dr A. KUYPER,

„De Heraut“, No. 1061, 24 April 1898.

door het eigen inzicht, het eigen oordeel. „Zelf moet ge 't zoeken en zelf moet ge 't vinden... anders spelen de wervende winden, mensch, met uw hart, uw geloof en uw God.“ Hij betreurt het, dat zij te veel opgeruimd hebben en dat zij een te groote plaats lieten aan het wetenschappelijk oordeel, zich vooral teveel lieten beïnvloeden door de natuurwetenschappen, maar gevoelt zich toch eens geestes met hen. Als hij dan ook in de andere paragrafen van zijn tweede hoofdstuk tot kritisch beschrijven van hun opvattingen overgaat — hij behandelt met name de opvattingen van Scholten, Cannegieter, Bruining en Groenewegen — dan treft ons wel de zeer vrijmoedige kritiek, die hij zich veroorlooft en de groote kennis van zaken, die hij bij dat beoordeelen ten toon spreidt, maar het is toch steeds de kritiek van een geestverwant op geestverwanten.

Het laatste hoofdstuk behandelt de Vrijzinnige tijdgenooten. Hij komt dan ook toe aan een kritische waardeering van menschen, voor wie hij, naast hoogachting, niets dan genegenheid voelt. Toch spaart hij de kritiek niet. We maken eerst kennis met vertegenwoordigers der identiteits-theologie, met menschen als Snelhage en Haentjes, van wie hij zonder omwegen verklaart, dat zij niet in staat zijn, een christelijke dogmatiek voort te brengen, waar zij den ouden weg van het Grieksche denken, dien het christelijk denken altijd afgewezen heeft, weer inslaan en wijzen. Dan gaat hij over tot een bespreking van de theologie van den bekenden Leidschen Hoogleraar De Graaf, die reeds overleden is, en tenslotte wijdt hij een groot stuk aan de opvattingen van Roessingh, dien hij boven allen eert en waardeert. Maar ook Roessingh niet de juiste waardeering voor geloof en openbaring en Heering wordt het immers niet moede uit te spreken, dat alleen op grondslag van geloof en openbaring een vrijzinnige dogmatiek gebouwd kan worden.

Aan deze korte inhoudsopgave kunnen we zien, dat het eerste deel van Heerings werk rijk van inhoud is; niet minder rijk is het tweede deel. Dat tweede deel bevat acht hoofdstukken.

In het eerste hoofdstuk zet hij uiteen, wat onder geloof verstaan moet worden. Natuurlijk, zouden we haast zeggen, is voor hem geloof alleen de

1) I, pag. 11, 12.

2) I, pag. 23, 24.

3) I, pag. 48.

4) Bavinck, Geref. Dogmatiek 2 I, pag. 15.

5) Bavinck, a.w. pag. 24.